

HRM

DJB-103 u Omišu u rujnu 2015.
na obilježavanju 24. obljetnice
ustrojavanja i Dana HRM-a

PRIČA O PRVOM RATNOM BRODU HRM-A

Hrvatska vojnopomorska tradicija iznimno je stara i bogata, i zato ne iznenađuje da je za Dan Hrvatske ratne mornarice određena obljetnica Bitke kod Makarske koja se dogodila 18. rujna 887. Naravno, iz tog razdoblja, a ni iz niza stoljeća koja su slijedila, nije ostalo mnogo artefakata, no postoje plovila kojima se divimo i danas i podsjetnik su na korijene te tradicije. Jedan sjajan primjer jest originalni starohrvatski rat-

TEKST
Domagoj Vlahović

FOTO
Hrvatski pomorski
muzej Split

ni brod iz XI. st, poznat pod imenom Condura Croatica, koji je najvjerojatnije plovio za vrijeme narodnih kraljeva Petra Krešimira IV. i Zvonimira. Nakon što je kod Nina izvađen s dna Jadrana 1974. godine, danas ga restauriranog možemo razgledati u izvanrednom Muzeju ninskih starina. No bez obzira na tradiciju dulju od tisuću godina, koja je u njegovim korijenima, moderni HRM je mlada institucija i historiografski gledano ima jednu veliku prednost: mogućnost da se detaljno dokumentira njegova prošlost i održava baština, i to ne samo perom nego i materijalno. Nema mnogo mornarica na svijetu koje mogu reći da njihov prvi brod postoji i danas. A DJB-103 (desantno-jurišni brod 103)

Prvi brod Hrvatske ratne mornarice, koja će uskoro obilježiti svoj dan i 29. obljetnicu ustrojavanja, danas je dio fundusa Hrvatskog pomorskog muzeja Split. Čeka pravu lokaciju gdje će biti dostupan širokoj javnosti i podsjećati na hrabrost, sposobnost, stručnost i domoljublje hrvatskih moreplovaca iz najranijih dana HRM-a

nije samo među nama, nego iza njega stoji uzbuđujuća prošlost, jedan događaj koji nije samo u temeljima ustrojavanja naše mornarice, nego ulazi u njezinu srž, pokazuje hrabrost, sposobnost, stručnost i domoljublje hrvatskih moreplovaca.

POTHVAT DRAGOVOLJACA

Podsjetimo, HRM je ustrojen 12. rujna 1991. odlukom predsjednika RH Franje Tuđmana. Prvi zapovjednik admiral Sveto Letica na raspolaganju nije imao niti jedan brod, no odmah nakon što je preuzeo dužnost sa svojim je suradnicima potražio načine da se ta situacija promijeni.

Nakon što je stigla informacija da se u brodogradilištu u Veloj Luci nalazi desantno-jurišni čamac DJČ-612, inače u flotnom sastavu bivšeg JRM-a, i da je na kraju remonta te u plovidbenom stanju, nije se gubilo ni sekunde i brzo je organizirana rizična operacija. Slijedila je prava filmska priča: u dogovoru s djelatnicima brodogradilišta, pod okriljem noći 14. na 15. rujna brod su preuzeli dragovoljci HRM-a i kroz pomorsku blokadu ratnih brodova JRM-a s Korčule su ga odveli do pokretnog mosta u Omišu, a potom uz Cetinu gdje je privezan na skrivenom mjestu. Operacija je podrazumijevala najveći mogući ulog, da je brod primijetio JRM, sigurno bi bio zaustavljen i pretresan, a u najgorem slučaju našao bi se na dnu mora, a četvorica dragovoljaca naoružana tek puškama i pištoljima gotovo bi sigurno izgubili živote (detaljno o cijeloj akciji u tekstu Stjepana Bernardića *Prvi brod Hrvatske ratne mornarice*, HV 105). Vrlo brzo pothvat je objavljen u hrvatskim medijima: naša mornarica stara tek nekoliko dana brzo je pokazala da je prisutna na Jadranu, dobila je svoj prvi brod, ali prije svega snažan poticaj za daljnje akcije i pobjede koje su zauvijek otjerale osvajača s hrvatskog mora. Kakvog su kova bili tadašnji dragovoljci možda najbolje potvrđuju riječi umirovljenog natporučnika Ivana Matića koji je te noći upravljao brodom i učinio bi to opet. "U svakom slučaju, u svakom trenutku, na branik domovine svoje," rekao je Matić nedavno na Televiziji Jadran.

POSEBNO MJESTO

Brzo nakon što je vraćen kamo je i pripadao, brod je preimenovan u DJB -103 (desantno-jurišni brod) i uključivan u razne operacije, najviše u opskrbi otoka i drugih izoliranih lokacija na tada stalno ugroženoj hrvatskoj obali, među ostalim, opskrbljivao je i Dubrovnik sredinom veljače 1992. Nakon rata brod je ostao u operativnoj uporabi u HRM-u do 2006. "Kako je riječ o prvom ratnom brodu koji je 1991. godine podigao hrvatsku zastavu te je time njegov povijesni značaj za Hrvatsku izniman, Hrvatski pomorski muzej Split iskazao je želju za uključenjem u fundus. Za našu ustanovu koja se skrbi o sedam plovila u fundusu, a nastoji

Prva noć u Cetini kod Omiša u rujnu 1991. Hrabri dragovoljci dovezli su brod iz Vele Luke kroz blokadu bivšeg JRM-a

HRM

sačuvati i niz drugih povijesno značajnih plovila za hrvatsko pomorstvo, DJB -103 zasigurno ima posebno mjesto među njima. Muzej inače baštini predmete niza istaknutih časnika i mornara HRM-a. Riječ je o odorama, odlikovanjima, naoružanju Svete Letice, Mile Čatlaka, Ante Budimira, Vida Stipetića, Zdravka Karduma, i time smo spomenuli samo neke," objašnjava za Hrvatski vojnik ravnatelj i viši kustos Muzeja Ljubomir Radić. Primopredaja broda Muzeju izvršena je 9. listopada 2008. godine. Brod je nakon preuzimanja temeljito očišćen od obrasla i popravljena su oštećenja. Jedna od prvih muzejskih odluka bila je da ga oboji u njegove maskirne boje koje je imao tijekom Domovinskog rata, što je prema fotografijama i svjedočenjima članova posade broda učinjeno tijekom 2009. i 2010. godine, prije svega zbog autentičnije muzeološke prezentacije broda. Danas su potrebna ulaganja u redovno održavanje jer zadnjih godina nije bilo dostatnih sredstava za bojenje i sitne popravke. No, to i nije najveći problem broda, nego činjenica da nije javno izložen i da je "podstanar". Naime, kako ga nije moguće bilo transportirati na Tvrdavu Gripe gdje se HPMS nalazi, brod je oteglen (pogon je neispravan) u Kaštel-Sućurac gdje je isprva bio osiguran vez. Izvađen je 2015. na suhi vez na prostoru kojim upravlja tvrtka Kemokompleks te Muzej danas plaća mjesečni najam za lokaciju na suhom.

PUNI ZAMAH

U međuvremenu, hrvatski mornari nisu zaboravili svoj prvi brod, na brodu ili uz njega, u nekoliko su navrata održane svečanosti povodom osnutka HRM-a. Za dvadesetu

DJB-103 i pripadnici Hrvatske vojske na fotografiji iz 1992. godine

Brod je ostao u operativnoj uporabi Hrvatske ratne mornarice do 2006. godine

obljetnicu 2011. godine okupili su se veterani HRM-a, a 2015. godine brod je oteglen u Omiš gdje je ostao nekoliko dana privezan uz most što je pobudilo veliku pozornost javnosti. Službena proslava Dana HRM-a 2016. započela je upravo uz sam brod u Kaštel-Sućurcu.

"Upita o brodu ima, najčešće od zaljubljenika u pomorsku povijest te samih povjesničara. U zadnje vrijeme imali smo i upite o snimanju dokumentarnog filma o brodu. Nažalost, kako nije dostupan za

Fotoarhiva HVG-Ha

razgledavanje, posjetitelji o njemu saznaju jedino preko fotografija u stalnom postavu. Priča je zasigurno atraktivna no tek smještanjem na primjerenu lokaciju možemo joj dati puni zamah," kaže ravnatelj važne institucije koja već godinama ima problema s neadekvatnim smještajem na vrhu brda, a ne u luci, poput sličnih u inozemstvu. Ipak, pogled u budućnost čini se vedrijim, plan Muzeja je DJB-103 dovesti u Split te ga izložiti na suhom prostoru gradske luke, točnije u njezinu istočnom dijelu. "Nadamo se kako ćemo u suradnji s našim osnivačem Gradom Splitom to realizirati za 30. obljetnicu osnutka Hrvatske ratne mornarice," najavljuje Radić. U daljnjoj perspektivi, želja djelatnika Muzeja jest da bude u moru, a s obzirom na velik otvoreni prostor koji brod ima kao desantni (a prostor se da i natkriti) Radić navodi da bi mogao poslužiti

Nakon primopredaje Hrvatskom pomorskom muzeju Split DJB-103 otegljen je u Kaštel-Sućurac, a potom prebojen u originalne ratne maskirne boje

kao izložbeni prostor za povremene izložbe ili, s određenim metalnim panoima, kao stalni postav priče o nastanku HRM-a. "DJB-103 je prije svega u trenucima stvaranje Hrvatske ratne mornarice i borbe za neovisnost imao nemjerljiv psihološki učinak na moral hrvatskih mornara i stanovništva općenito. U okolnostima JRM-ove blokade Jadrana, pod okriljem noći doploviti brodom iz Vele Luke u Omiš i podići hrvatsku zastavu svakako je dalo značajan doprinos hrvatskom narodu," zaključuje ravnatelj HPMS-a.

Natporučnik u mirovini Ivan Matić upravljao je DJB-om u povijesnoj noći s 14. na 15. rujna 1991. Fotografija sa službenog početka proslave Dana HRM-a 2016. godine na lokaciji u Kaštel-Sućurcu, gdje se brod i danas nalazi na suhom

PODRIJETLO

U drugoj polovini 1970-ih za potrebe bivše mornarice počeo je razvoj modernih desantno-jurišnih čamaca od staklom ojačane plastike, što je ujedno bila prva domaća vojna primjena te tehnologije. Projekti su izrađeni u Brodarskom institutu, a gradnja se u Brodogradilištu Greben u Veloj Luci odvijala u trima serijama te je 1975.-'77. izgrađeno 12 brodova serije 11, 1978.-'80. izgrađeno je osam brodova serije 21, a 1983.-'85. još 12 brodova serije 22. Brodovi su bili dugi 22 m i široki 4,8 m, a u zadnjoj je seriji dizelski motor od 1000 kW zamijenjen dvama od po 640 kW. Usto, prvi je put u nas primijenjen vodomlazni pogon pa se postigla najveća brzina od 32 čv, veća nosivost i izvrsne manevarske osobine broda. U sastav HRM-a ušla su tri broda serije 11 (DJB-101, DJB-102 te DJB-103).

(Izvor: Hrvatska tehnička enciklopedija, Leksikografski zavod "Miroslav Krleža")